

PETUNIYA (PETUNIA HYBRIDA HORT.) O‘SIMLIGINING BIOLOGIYA XUSUSIYATLARI

F. Asadova

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti o‘qituvchisi.

G'aniyeva Madina

Biologiya ta'lim yo'nalishi 4-bosqich talabasi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.11503464>

Annotatsiya. Ushbu maqolada Petuniya (petuniya *Petunia hybrida hort.*) o'simligining biologiya xususiyatlari, xususan morfologiya, genetikasi, gullash fiziologiyasi, areallari, yaratish tarixi, urug'ining unuvchanligi, ekologiyasi, iqtisodiy ahamiyati haqida umumiy ma'lumotlar berilgan.

Kalit so'zlar: petuniya, genomi, iqtisodiyot, tarkibi, sho'rlangan tuproq, etanol, kimyo sanoati, areallari, dorivor, antibakterial, terapevtik.

PETUNIA (PETUNIA HYBRIDA HORT.) PLANT BIOLOGICAL CHARACTERISTICS

Abstract. This article provides general information about the biological characteristics of *Petunia (petunia Petunia hybrida hort.)*, in particular, morphology, genetics, flowering physiology, areas, creation history, seed germination, ecology, and economic importance.

Key words: petunia, genome, economy, composition, saline soil, ethanol, chemical industry, areas, medicinal, antibacterial, therapeutic.

ПЕТУНИЯ (PETUNIA HYBRIDA HORT.) РАСТЕНИЕ БИОЛОГИЧЕСКИЕ ХАРАКТЕРИСТИКИ

Аннотация. В статье приведены общие сведения о биологических особенностях петунии (*petunia Petunia Hybrida hort.*), в частности, о морфологии, генетике, физиологии цветения, ареалах, истории создания, всхожести семян, экологии и хозяйственном значении.

Ключевые слова: петуния, геном, экономика, состав, засоленная почва, этанол, химическая промышленность, направления, лекарственные, антибактериальные, лечебные.

Kirish. Yer yuzida dorivor o'simliklarning 10-12 ming turi borligi aniqlangan. Hozirgi kunda 1000 dan ortiq (50-60%) o'simlik turining kimyoviy, farmakologik va dorivorlik xossalari tekshirilgan. O'zbekistonda dorivor o'simliklarning 700 dan ortiq turi mavjud. Muhtaram!

Prezidentimiz Sh.Mirziyoyevning 2020-yil 10-apreldagi PQ-4670-sonli qaroriga muvofiq “Yovvoyi holda o’suvchi dorivor o’simliklarni muhofaza qilish, madaniy holda yetishtirish, qayta ishlash va mavjud resurslardan oqilona foydalanish chora-tadbirlari” asosida tavsiya etilgan o’simliklardan biri sezaljindoshlar oilasiga mansub petuniya o’simligidir.

O’simlikning sistematik tahlili:

Bo‘lim: Yopiqurug’lilar (Angiospermae), yoki Gulli o’simliklar (Antophyta)

Sinf (ajdod): Ikki urug‘pallalilar (Dicotyledones)

Qabila: Ituzumnamolar-Solanae

Oila: Ituzumdoshlar -Solanaeae

Turkum: Petuniya (Petunia)

Tur: Petuniya hybrida hort.

1-rasm. Petuniya o’simligining turli navlari.

Petuniya —gulli o’simliklarning quruqlik ekotizimlarida ustunlik qiladi va hayot davomida eng muvaffaqiyatli organizmlar hisoblanadi [2]. Shu munosabat bilan petuniya gulli o’simliklar ichida manzarali o’simliklar sifatida potensial iqtisodiy ahamiyatga ega [3]. Ulardan biri *P. axillaris* va *P. integrifolia* duragaylari yoki *P. inflata* kabi turlarga tegishli bo‘lgan Petuniya (*Petunia hybrida* hort.) hisoblanadi. U Solanales turkumiga, Solanaeae oilasiga tegishli va Janubiy Amerikadan kelib chiqqan [4]. U bog’dorchilikning dastlabki kunlaridan beri mavjud bo‘lgan va yangi navlarni yaratish uchun muhim bo‘lgan yillik manzarali o’simlik sifatida tasniflanadi. Bugungi kunga qadar petuniyalar keng doirada mavjud.

Petunya – bir va ko‘p yillik o‘simlik Poyasi o‘rmonlovchi yoki tik, zich shoxlangan. Barglari qarama-qarshi yoki muqobil tartibda joylashtirilgan, yumshoq.

Urug‘lari yordamida ko‘payadi. Yopiq sharoitda petuniya ko‘chatlarini etishtirish yorug‘lik kerak, iqlim sharoitlariga qarab, hududlarda fevral, mart oylarida ekiladi.

Petuniya yaxshi o‘sishi uchun optimal namlikni saqlab turadigan tuproq zarur. Petuniya urug‘lari bo‘sh va to‘yimli tuproqqa muhtoj. Urug‘lar tuproqda bir tekis yotishi uchun qalin yuqori qatlamni elakdan o‘tkazish tavsiya etiladi. Kechqurun yoki bulutli kunlarda ko‘chatlarni ekish yaxshidir, idishlarni oldindan suv bilan yaxshilab sug‘orish. Petunyalarda orasidagi masofa xilma-xillikka bog‘liq. Ko‘p gulli petuniya uchun o‘simliklar orasidagi masofa 15 sm, katta gulli petuniya uchun 20 sm, ampelli petuniya uchun esa 30 sm bo‘lishi kerak, ko‘chatlar ekilganidan keyin u sug‘oriladi va tuproq chirindi yoki torf bilan oziqlantiriladi.

Kichik gulli petuniya ekishdan 70 kun o‘tgach, katta gulli petuniya navlari 15 kundan keyin gullaydi. Urug‘lar bilan ko‘paytirilganda qo‘sh gulli petuniya navlari 40% qo‘sh o‘simliklar hosil qiladi, shuning uchun ular ko‘pincha so‘qmoqlar bilan ko‘paytiriladi, ular qishda 12 ° S haroratda issiqxonalarda saqlanadi.

Petuniya turkumi 25 turni o‘z ichiga oladi va vatani Janubiy Amerika Bog‘ petuniyasi, Petunia × hybrida, doimiy ravi ko‘pshda AQSh va Yevropa eng ko‘p sotiladigan yillik cho‘shab o‘simliklari qatoriga kiradi. 2018 yilda petuniya ulgurji qiymati 141,7 million dollarni tashkil etgan AQShdagi yillik cho‘shablar o‘simliklari orasida birinchi o‘rinni egalladi. O‘stiriladigan petuniyani chatishtirish juda yaqinda bo‘lib, gibrid haqida birinchi eslatma 1835 yilda sodir bo‘lgan.

O‘shandan beri savdo seleksionerlar gul rangi, naqsh va o‘lchami va o‘sish xususiyati kabi xususiyatlar uchun sezilarli xilma-xillikni namoyish qiluvchi yuzlab navlarni chiqardilar. Naslchilik tarixi ba‘zan qo‘shimcha ekinlarning yovvoyi nisbiy turlari bilan duragaylashni o‘z ichiga oladi. Misol uchun, petuniya navlari an‘anaviy ravishda tik o‘sish odatini ko‘rsatdi. Biroq, petuniya uchun o‘simlik arxitekturasi asosiy yangi shakli, kuchli egilgan (orqada) va radial o‘sish odati "Wave Purple" navining chiqarilishi bilan joriy etildi. Ushbu yangi o‘sish odati, ehtimol, *P. altiplana* turining tijoratga kirib borishi natijasidir, chunki bu o‘sish odatini ko‘rsatadigan yagona Petuniya turi "Wave Purple" va ikkinchi navli petuniya "Surfinia Red" chiqarilgandan so‘ng o‘sish odatlari oraliqda tik va ortda turuvchi turlar (to‘qmoqli va to‘qmoqli/orqali turlar) bozorlarda paydo bo‘la boshladi.

2-rasm. Tajriba hududidagi petuniya o'simligi

REFERENCES

1. Milliy qishloq xo'jaligi statistikasi xizmati. Gulchilik ekinlari 2014 yil xulosasi (AQSh Qishloq xo'jaligi departamenti, 2015);
2. Napoli, C., Lemieux, C. & Jorgensen, R. Petuniyaga kimerik xalkon sintaza genining kiritilishi transdagi homolog genlarning teskari birgalikda bostirilishiga olib keladi. O'simlik hujayrasi 2, 279-289 (1990).
3. Van der Krol, A. R., Mur, L. A., Beld, M., Mol, J. N. M. & Stuitje, A. R. Petuniyada flavonoid genlari: cheklangan miqdordagi gen nusxalarini qo'shish gen ekspressiyasini bostirishga olib kelishi mumkin. O'simlik hujayrasi 2, 291-299 (1990).
4. Sheehan, H., Hermann, K. & Kuhlemeier, C. Rang va hid: bitta genlar changlatuvchilarni jalb qilishga qanday ta'sir qiladi. Sovuq bahor Harb. Simp. Miqdor. Biol. 77, 117-133 (2012).
5. Stehmann, J. R., Lorenz-Lemke, A. P., Freitas, L. B. & Semir, J. Petuniyada: Evolyutsion, rivojlanish va fiziologik genetika 2-nashr (tahrirlar Gerats, T.& Strommer, J.) 1-28 (Springer, 2009).